

Frankrijk zonder dienstplichtigen

J.M. à Campo – luitenant-kolonel van de Koninklijke Luchtmacht*

Inleiding

In februari 1996 heeft de Franse president Jacques Chirac de afschaffing van de dienstplicht aangekondigd. Een beslissing die deel uitmaakte van zijn toenmalige verkiezingsprogramma. De afschaffing van de dienstplicht zou volgens de initiële planning per 1 januari 2003 moeten zijn voltooid. Bij de presentatie van zijn voornemen had president Chirac echter nog geen beslissing genomen over de 'service national', een systeem door Napoleon ingevoerd en dat in vele landen navolging heeft gevonden. In een groots opgezet nationaal debat heet de Franse bevolking zich echter tegen elke vorm van een 'service national' uitgesproken.

De dienstplicht is meer dan twee eeuwen onlosmakelijk verbonden geweest aan de Franse Republiek. 'L'élan révolutionnaire' (1789) en 'la levée en masse' van 23 augustus 1793 zijn aanleiding en vormen het kader voor de wet 'Jourdan'. Met deze wet wordt in 1798 voor de eerste maal het principe van de dienstplicht grondwettelijk vastgelegd en ingevoerd. De dienstplicht en de wijze van toepassing ervan is sindsdien in Frankrijk regelmatig onderwerp van discussie geweest. Bijvoorbeeld in de periode van 1876 tot 1889 heeft een langdurige en intensieve discussie plaatsgevonden of Frankrijk nu al dan niet de voorkeur zou moeten geven aan een

beroepsleger. In 1889, precies honderd jaar na de Franse revolutie, heeft de toenmalige minister van Oorlog, Freycinet met een nieuwe wet de dienstplicht opnieuw en bovendien nog steviger in de Franse grondwet verankerd. Deze 'loi Freycinet' van 15 juli 1889 onderstreept dat 'l'obligation du service est égale pour tous'. Vanaf deze datum is de dienstplicht nationaal, persoonlijk, verplicht en voor iedereen gelijk.

Opheffing dienstplicht

In juni 2001 heeft de Franse minister-raad echter besloten de datum van afschaffing van de dienstplicht te vervroegen tot 1 december van dat jaar. Onlangs hebben dus de laatste dienstplichtigen de diverse Franse krijgsmachtdelen, de Gendarmerie en overige plaatsen van tewerkstelling verlaten, ruim een jaar eerder dan initieel de bedoeling is geweest. Ook deze vervroegde afschaffing van de dienstplicht wordt met name ingegeven door electorale overwegingen. Zowel de Eerste Minister, Lionel Jospin als de President, Jacques Chirac hebben hiermee willen voorkomen dat bij de, in het aankomende jaar te houden, presidentiële verkiezingen een openlijke opstand van de laatste groep (mogelijke) dienstplichtigen zou uitbreken. Een ontwikkeling die hun respectievelijke positie en een eventuele verkiezing tot president in gevaar zouden kunnen brengen. Het betreft in totaal een groep van 150.000 jonge Fransen die, deels mede speculerend op een eerdere

afschaffing van de dienstplicht, uitstel genoten. Een groep jongeren die nog steeds in aanmerking kwam om eventueel alsnog in laatste instantie te worden opgeroepen om hun dienstplicht in het Franse leger te vervullen. Deze groep jongeren manifesteerde zich sinds geruime tijd op een goed georganiseerde en vooral zeer luidruchtige wijze in de Franse samenleving en de Franse media. De twee politieke kopstukken hebben bovendien beiden reeds afgelopen zomer aangekondigd van het nationale defensievraagstuk geen verkiezings-thema te willen maken. In een gezamenlijk communiqué (uitgegeven in juni 2001) hebben de beide politieke opponenten bekendgemaakt dat de dienstplicht vervroegd zou worden afgeschaft. Enerzijds is deze gezamenlijke actie niet opzienbarend omdat zowel de Franse president als de eerste minister een (weliswaar verschillende) directe functionele bevoegdheid en verantwoordelijk hebben met betrekking tot de Franse defensieorganisatie. Anderzijds is dit coöperatieve optreden toch opmerkelijk omdat de beide hoofdpersonen in de huidige 'cohabitation', een rechtse president en een linkse eerste minister, volgend jaar de grote rivalen van elkaar zullen zijn tijdens de Franse presidentsverkiezingen.

De consequenties voor de Franse krijgsmacht

De Franse strijdkrachten zijn onmiddellijk na het besluit om de dienstplicht af te schaffen op deze ingrij-

* De auteur is liaisonofficier bij de Etat-Major Interarmées de planification opérationnelle in Creil Cedex.

AUJOURD'HUI, IL Y A DE PLUS EN PLUS DE FEMMES A SALUER.

QUAND LA DEFENSE AVANCE, LA PAIX PROGRESSE.

Defensie is een weerspiegeling van de maatschappij

pende verandering gaan anticiperen. In 1996 waren er in Frankrijk nog 256.000 dienstplichtigen onder de wapenen. In het begin van 1998 was dit aantal al gereduceerd tot 138.000 personen. Begin van dit jaar waren het nog slechts 20.000 franse jongeren die hun militaire dienstplicht vervulden. Naast de dienstplichtigen kent de Franse krijgsmacht de status van vrijwilliger. Deze zogenaamde 'volontaires' vervullen exact dezelfde functies als de dienstplichtigen, dit echter tegen een geringe beloning en met uitermate povere arbeidsvoorwaarden. Daarnaast is men onmiddellijk begonnen om dienstplichtigen te vervangen door personeel met een soort KVV-contract, de zogenaamde 'engagés'. Een enorme investering heeft plaatsgevonden om jongeren te

interesseren voor een functie in de Franse krijgsmacht als engagé of als vrijwilliger. Reclamecampagnes, bezoeken aan scholen, aanwezigheid op beurzen, nieuwe lokale wervingskantoren in de grotere steden, al het mogelijke wordt gedaan om mogelijk geïnteresseerden actief te benaderen. De Franse strijdkrachten staan voor een enorme, bijna onmogelijke opgave om voldoende nieuw personeel te werven. Voor 2002 is er een behoefte aan ruim 27.000 'volontaires' en 90.000 'engagés'. Men noemt deze doelstelling binnen de defensieorganisatie ook wel 'la bataille du recrutement'. In absolute cijfers gezien staat de Franse economie er momenteel minder goed voor dan de Nederlandse. Maar sinds vorig jaar is de Franse economie bezig met een enor-

me inhaalslag in vergelijking tot de buurlanden in Europa. De economie groeit in snel tempo, de inflatie blijft in vergelijking met de omringende landen erg laag en een scherpe daling van de werkloosheid is waarneembaar. Een werkloosheid die begin vorig jaar nog bijna tien procent van de beroepsbevolking betrof. Het wordt ook in Frankrijk dus steeds moeilijker om jonge mensen te interesseren voor een baan binnen de krijgsmacht. Bovendien verandert het imago van de strijdkrachten momenteel aanzienlijk en in negatief opzicht.

Imago

Het imago van de Franse strijdkrachten verandert snel. In het verleden

werd het Franse militaire optreden nauwelijks ter discussie gesteld, een voorbeeld is het Franse optreden in Algerije, eind jaren vijftig en begin jaren zestig. Tegenwoordig is de houding ten opzichte van het militaire engagement veel kritischer. Het huidige militaire optreden voedt in mindere mate de nationale trots. Ten gevolge hiervan verandert het aanzien van de militaire organisatie en het militaire beroep ingrijpend. Een zelfde trend is eveneens waarneembaar met betrekking tot de civiele ambtenaren. Voorheen was het voor de jonge, getalenteerde Fransman een droom een militaire opleiding te volgen voor een militaire carrière of op de *Ecole Nationale d'Administration* (ENA) voor een civiele carrière als ambtenaar bij de Franse overheid. Tegenwoordig zoek je een opleiding en loopbaan niet bij de overheid maar in de burger maatschappij om je talenten optimaal te kunnen ontplooiën en om een carrière met behoorlijk aanzien zeker te stellen.

De budgettaire ruimte om extra financiële middelen ter beschikking te stellen ten behoeve van de rekrutering is nauwelijks aanwezig. De personeel-exploitatie staat evenals in Nederland

Nationale steunverlening

sterk onder druk in relatie tot de materieelexploitatie. Dit wordt met name veroorzaakt door geplande grote materieelaanschaffingen waarvoor in vele gevallen reeds commitments zijn aangegaan. Voor de komende jaren staat jaarlijks 88 miljard Franse frank (ongeveer 13,5 miljard euro) gereserveerd voor grote materieelprojecten.

Dit bedrag is niet voldoende om alle momenteel geplande projecten te bekostigen. Enkele voorbeelden van enorme kostbare en grootschalige projecten zijn de modernisering van de Leclerc tank, de invoering van nieuwe helikopters van het type Tigre en NH-90, de invoering van het nieuwe gevechtsvliegtuig, de Rafale, in de Franse marine en de Franse luchtmacht, de aanschaffing van nieuwe fregatten en de gedeeltelijke vervanging van de luchttransportvloot door de Airbus 400M. Om de extra kosten van de professionalisering van de krijgsmacht op te kunnen brengen heeft men in het lange termijn plan een fonds opgenomen ten bedrage van jaarlijks tussen de 700 en 800 miljoen Franse frank (tussen de 105 en 122 miljoen euro). Een bedrag dat verreweg onvoldoende is om de extra te maken kosten te kunnen dekken.

Werk- en leefklimaat

Een negatief aspect in relatie tot het aantrekken van nieuw personeel en vervolgens het behouden van dit gerekruteerde personeel zijn het werk- en leefklimaat binnen de Franse krijgsmacht. Voor de minister van Defensie, Alain Richard, en de

Voorbereid op morgen

bevelhebbers van de krijgsmachtde-
len en de Gendarmerie is dit onder-
werp uitermate actueel geworden na
een werkbezoek van president Chirac
aan een regiment van de landmacht
eind juni 2001. Deze heeft naar aan-
leiding van zijn bezoek in de open-
baarheid geschokt gereageerd op het
slechte moreel dat hij aantrof binnen
de eenheid en de door hem geconsta-
teerde gelatenheid van de militairen.
Naar zijn mening dienen er spoedig
additionele fondsen te worden
gecreëerd om het werk- en leefkli-
maat binnen de poorten van de kazer-
nes te verbeteren.

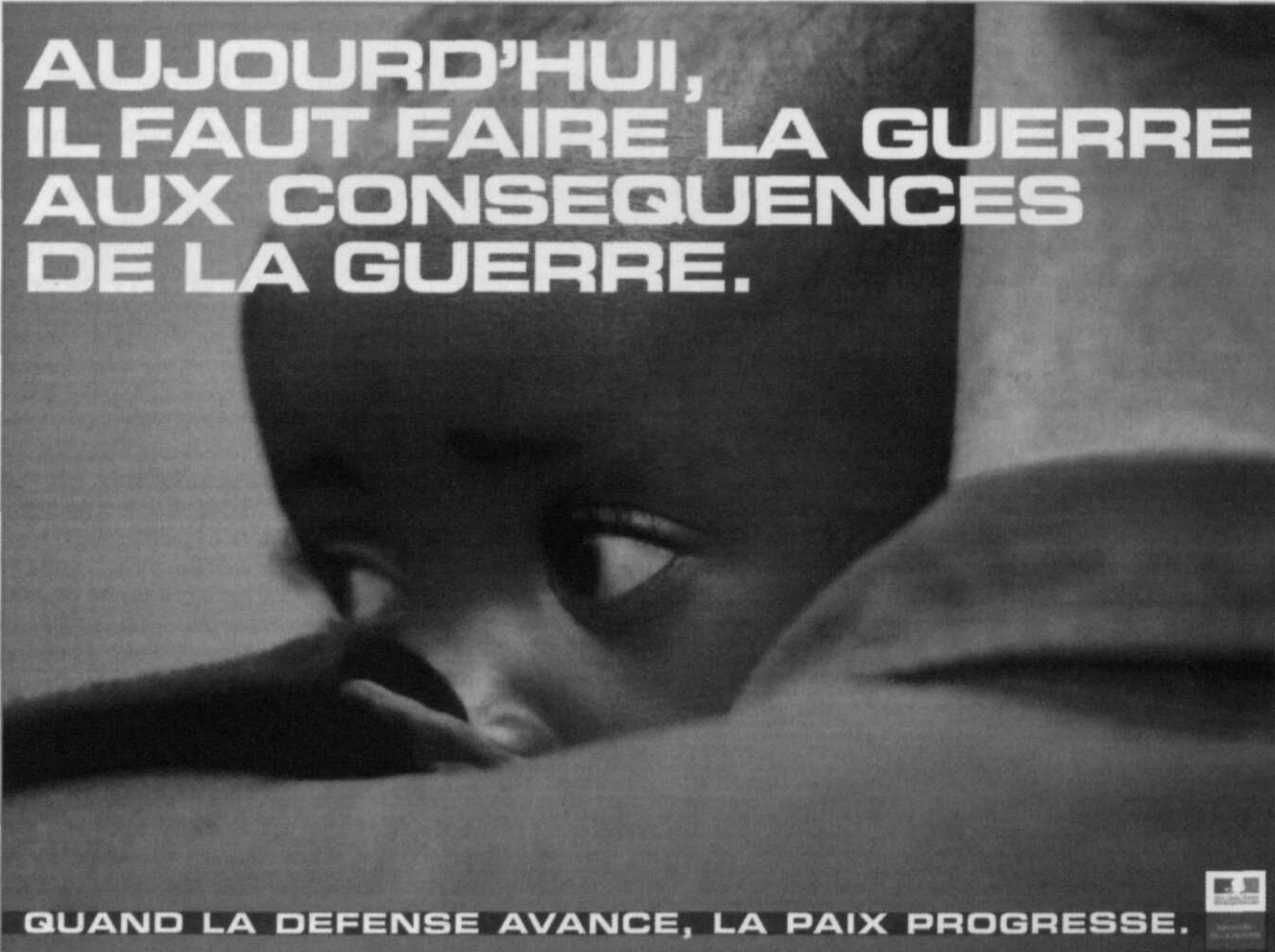
Een directe relatie met frequentere
uitzendingen en buitenlandse plaats-
ingen kan niet worden gelegd. De
President heeft echter geen directe
invloed op financieel gebied omdat de

financiële exploitatie van de krijgs-
macht een verantwoordelijkheid is
van de regering. Bovendien kampt de
Franse overheid nog steeds met grote
tekorten op haar budget. Een verho-
ging van de defensie-uitgaven is daar-
om niet te verwachten.

De hoofdproblemen in relatie tot het
werk- en leefklimaat van de militairen
zijn de accommodatie en het vergoe-
dingstelsel. De accommodatie ver-
keert in verouderde staat en is niet
meer van deze tijd, nieuwbouw- en
aanpassingsprojecten verlopen boven-
dien langzaam en er zijn onvoldoende
fondsen beschikbaar. De arbeidsvoor-
waarden hebben ook een negatieve
invloed op het moreel. De landelijk
verplicht ingevoerde 35-urige werk-
week voor zowel de werknemers in

de civiele sector als de ambtenaren
wordt binnen de krijgsmacht voor het
militaire personeel slechts gedeelte-
lijk toegepast. Het vergoedingstel-
sel (hoewel dat aanzienlijk hoger is
dan in Nederland) wordt als on-
voldoende ervaren. Het stelsel kan
niet concurreren met vergelijkbare
niveaus in de burgermaatschappij.

Het fenomeen onderbezetting begint
een steeds grotere invloed te krijgen
op het dagelijks functioneren van de
betroffen eenheden en de operationele
inzetgereedheid van de Franse strijd-
krachten. Het vertrek van de dienst-
plichtigen en het tot op heden nog niet
hebben kunnen vervangen van deze
groep door vrijwilligers doet ook
afbreuk aan het serviceniveau binnen
de krijgsmacht. De Franse militairen

**AUJOURD'HUI,
IL FAUT FAIRE LA GUERRE
AUX CONSEQUENCES
DE LA GUERRE.**

QUAND LA DEFENSE AVANCE, LA PAIX PROGRESSE.

Vredesmissies

**COMME TOUTES
LES ESPECES VIVANTES,
LE SOLDAT DOIT EVOLUER
POUR SURVIVRE.**

QUAND LA DEFENSE AVANCE, LA PAIX PROGRESSE.

In alle omstandigheden

waren redelijk verwend qua ondersteunend personeel, bijvoorbeeld in de respectievelijke messes en chauffeurs ten behoeve van individueel transport waren er in overvloed. Maar ook op de andere niveaus wordt de onderbezetting voelbaar en lijdt in sterke mate tot aantasting van de operationele inzetbaarheid. Sleutelposten bij operationele eenheden en hoofdkwartieren blijven steeds vaker gedurende langere periodes onbezet. Tijdens oefeningen en met name bij uitzendingen van eenheden of individuele militairen worden de effecten van de onderbezetting snel zichtbaar.

Bevindingen

Het is opmerkelijk dat de Franse strijdkrachten relatief zwaar worden getroffen door dit veranderingsproces. Evenals in Nederland moet de Franse krijgsmacht concurreren op de civiele arbeidsmarkt waar de vraag toeneemt en het aanbod snel afneemt. Een aantrekkelijke economie in combinatie met een snel dalende werkloosheid maakt deze concurrentiepositie er zeker niet gemakkelijker op. Een ander probleem, maar minder

direct afhankelijk van de economische situatie van het land, is de gelatenheid en ontevredenheid van het personeel en dit in combinatie met het tanende imago van de strijdkrachten. De overheid kan met name onvoldoende concurreren met de civiele maatschappij op het gebied van arbeidsvoorwaarden en loopbaanmogelijkheden. De militaire component is sterk in de Franse samenleving verankerd. Het militaire beroep kent een hoog aanzien en de militaire capaciteiten vormen een belangrijk bestanddeel van de welbekende Franse nationale trots.

De Franse krijgsmacht heeft wel degelijk al het mogelijke in het werk gesteld om de door de afschaffing van de dienstplicht vrijkomende functies op een alternatieve wijze te vullen. De kern van het probleem wordt echter gevormd door het feit dat de Franse krijgsmacht heeft nagelaten zijn organisatiestructuur, met name op de lagere niveaus, te moderniseren. Bovendien heeft men nagelaten de interne werkwijze en de functieinhoud van de lagere rangen aan te passen. De nieuw gerekruteerde jongeren stellen andere eisen aan de

inhoud van hun functie en verwachten een andere benadering en behandeling dan de vroegere dienstplichtigen. De herwaardering en inhoudelijke aanpassing van functies zijn onontbeerlijk maar wordt onvoldoende gerealiseerd. Hierdoor wordt het werk op inhoudelijk gebied veelal als onvoldoende interessant ervaren. Bovendien schort het aan de aanpassing van de omgangsvormen. De Franse beroepsmilitairen behandelen de 'volontairs' en 'engagés' als dienstplichtigen waardoor de werksfeer door het nieuwe personeel als negatief wordt ervaren.

Tot slot

Zowel op politiek niveau als bij de militaire leiding wordt de ernst van de problematiek terdege onderkend. Men heeft zich tot op heden vooral gericht op het opnieuw vullen van vacatures. Het aanpassen van de organisatie aan een nieuw type gerekruteerde, met een andere professionele

**AUJOURD'HUI,
LA PAIX DEVIENT UN PRODUIT
D'EXPORTATION EUROPEEN.**

QUAND LA DEFENSE AVANCE, LA PAIX PROGRESSE.

Europese dimensie

achtergrond, met andere ambities en bovendien met andere wensen heeft onvoldoende aandacht gekregen. Door deze aanpak zijn een aantal kostbare jaren verloren gegaan met betrekking tot het herstructureren en aanpassen van de organisatie, met name op de lagere, uitvoerende niveaus. Het maken van deze inhaalslag op het moment dat de Franse economie volop bloeit vormt een enorme uitdaging voor de politieke en militaire leiding van de Franse strijdkrachten.